

**UCHWAŁA NR XLVII.286.2023
RADY GMINY GŁOWACZÓW**

z dnia 29 marca 2023 r.

w sprawie wystąpienia z wnioskiem o przywrócenie miejscowości Głowaczów statutu miasta

Na podstawie art. 4 ust. 2 oraz art. 4b ust. 1 pkt 1 w związku z art. 4 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. z 2023r. poz. 40 ze zm.) oraz § 1 ust. 1 oraz § 2 ust. 1 i 2 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 sierpnia 2001r. w sprawie trybu postępowania przy składaniu wniosków dotyczących tworzenia, łączenia dzielenia, znoszenia i ustalenia granic, gmin nadawania gminie lub miejscowości statusu miasta, ustalenia i zmiany nazw gmin i siedzib ich władz oraz dokumentów wymaganych w tych sprawach(t. j. Dz. U. z 2014r. poz. 310)

Rada Gminy Głowaczów uchwała, co następuje:

§ 1. Mając na uwadze wyniki konsultacji z mieszkańcami Gminy Głowaczów, Rada Gminy pozytywnie opiniuje starania w sprawie przywrócenia statusu miasta miejscowości Głowaczów.

§ 2. Postanawia się wystąpić do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, za pośrednictwem Wojewody Mazowieckiego z wnioskiem o przywrócenie statusu miasta miejscowości Głowaczów.

§ 3. Treść wniosku wraz z uzasadnieniem stanowi załącznik do niniejszej uchwały.

§ 4. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Głowaczów.

§ 5. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Gminy

Piotr Marek

Uzasadnienie

W dniu 31 stycznia 2023 r. Rada Gminy w Głowaczowie podjęła uchwałę XLVI.278.2023 w sprawie przeprowadzenia konsultacji społecznych dotyczących przywrócenia miejscowości Głowaczów statusu miasta. Zbiorcze wyniki konsultacji wskazują na pozytywną opinię mieszkańców Gminy Głowaczów w kwestii przywrócenia statusu miasta miejscowości Głowaczów.

Uchwała w sprawie wystąpienia z wnioskiem do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji o przywrócenie statusu miasta miejscowości Głowaczów jest końcowym etapem podjętej przez Radę Gminy procedury.

Rada Gminy w Głowaczowie działając na podstawie przepisów ustawy o samorządzie gminnym oraz rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie trybu postępowania przy składaniu wniosków dotyczących tworzenia, łączenia, dzielenia, znoszenia i ustalania granic gmin, nadawania gminie lub miejscowości statusu miasta, ustalenia i zmiany nazw gmin i siedzib ich władz oraz dokumentów wymaganych w tych sprawach, uwzględniając wynik konsultacji społecznych, przesłanki historyczne, a także rozwój społeczno-gospodarczy miejscowości podjęła decyzję o wystąpieniu z wnioskiem o przywrócenie statusu miasta miejscowości Głowaczów.

*Załącznik do uchwały nr XLVII.286.2023
Rady Gminy Głowaczów
z dnia 29 marca 2023 roku*

**Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji
ul. Stefana Batorego 5,
02-591 Warszawa**

**za pośrednictwem
Wojewody Mazowieckiego**

**Wnioskodawca:
Rada Gminy Głowaczów
ul. Rynek 35,
26-903 Głowaczów**

Na podstawie art. 4 ust. 4 i art. 4b, art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. z 2023 r. poz. 40 ze zm.), §1 ust. 1 oraz §2 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 sierpnia 2001r. w sprawie postępowania przy składaniu wniosków dotyczących tworzenia, łączenia, dzielenia, znoszenia i ustalania granic gmin, nadawania gminie lub miejscowości statusu miasta, ustalenia i zmiany nazw gmin i siedzib ich władz oraz dokumentów wymaganych w tych sprawach (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 310) przekazujemy wniosek o przywrócenie statusu miasta miejscowości Głowaczów, wraz z załącznikami.

WNIOSEK O PRZYWRÓCENIE MIEJSCOWOŚCI GŁOWACZÓW STATUSU MIASTA

Biorąc pod uwagę wyniki konsultacji społecznych, układ urbanistyczny, charakter zabudowy, a także rozwiniętą infrastrukturę społeczną i techniczną miejscowości Głowaczów, względy historyczne oraz więzi społeczne, gospodarcze i kulturowe zapewniając zdolność do wykonywania zadań publicznych wnosimy o:

1. Zaakceptowanie wniosku Rady Gminy Głowaczów o przywrócenie statusu miasta miejscowości Głowaczów.
2. Utworzenie w miejsce jednostki samorządowej – Gminy Głowaczów – Miasto i Gminę Głowaczów.

Uzasadnienie

Gmina Głowaczów położona jest w południowej części województwa mazowieckiego, w powiecie kozienickim. Gmina Głowaczów obejmuje obszary wiejskie z 39 sołectwami. Administracyjnie od 1 stycznia 1999 roku znajduje się w powiecie kozienickim, który tworzy 7 jednostek podstawowych (w skład których wchodzi 175 sołectw) i są to: miasto i gmina Kozienice, gminy: Garbatka Letnisko, Głowaczów, Gniewoszków, Grabów n/Pilicą, Magnuszew, Sieciechów. Gmina Głowaczów sąsiaduje z gminami: Grabów n/Pilicą, Magnuszew, Kozienice, Pionki, Jastrzębia, Jedlińsk i Stromiec. Powierzchnia gminy: 186 km kw. Liczba mieszkańców: 7040. Przez teren gminy przechodzi droga krajowa nr 48 i wojewódzka nr 730. Odległości od ważniejszych miast: Warszawa 70 km, Lublin 110 km, Kozienice 18 km.

W skład gminy wchodzi 45 miejscowości. Atrakcyjne położenie gminy Głowaczów w dolinie rzeki Radomki i w otoczeniu dużych kompleksów leśnych (Puszczy Kozienickiej i Puszczy Stromieckiej), sprzyja powstawaniu na tym terenie działek rekreacyjnych. Na gości przybywających w tę okolicę czekają wygodne kwatery agroturystyczne, oferujące usługi noclegowe oraz gastronomiczne. Głównym walorem jest lokalna kuchnia, bogata w zdrową żywność pochodzącą z ekologicznych gospodarstw rolnych. Możemy tu posmakować miodów z tutejszych pasiek, kozich serów, tradycyjnych wędlin czy wielu rodzajów owoców i warzyw.

Gmina Głowaczów jest gminą wiejską, położoną w województwie mazowieckim w zachodniej części powiatu kozienickiego. Wśród 7 gmin powiatu kozienickiego zajmuje 2 miejsce pod względem liczby ludności (7040 osoby) i powierzchni (20% obszaru powiatu). W skład gminy wchodzi 45 miejscowości, z czego 39 tworzy siedziby sołectw. Powierzchnia gminy Głowaczów wynosi 18 584 ha, a użytki rolne zajmują 11 390 ha, co stanowi ponad 61% powierzchni gminy. Lasy i grunty leśne zajmują 35 % powierzchni gminy. Powierzchnia lasów wynosi 6 411 ha, a powierzchnia gruntów zadrzewionych 109 ha. Dominującym działem gospodarki na terenie naszej gminy jest rolnictwo. Na terenie gminy jest 1382 gospodarstw rolnych (dane GUS), które od wielu lat borykają się z problemami o różnym charakterze, między innymi z dużym rozdrobnieniem, a także przewagą gleb średnio lub mało przydatnych dla rolnictwa. Przeciętna powierzchnia gospodarstwa rolnego na terenie gminy Głowaczów wynosi 7,02 ha (dane GUS). W uprawach przeważają głównie zboża (żyto, pszenżyto, owies, mieszanki zbożowe, pszenica), rośliny okopowe i pastewne. Znaczną część zajmują również tereny łąk i pastwisk. Niektórzy rolnicy ukierunkowali swą działalność rolniczą na uprawę owoców miękkich: truskawek, malin oraz borówki amerykańskiej. W ostatnim czasie znacząco zwiększyła się również powierzchnia upraw sadowniczych. Podstawowymi gałęziami produkcji zwierzęcej jest bydło i trzoda chlewna. Odgrywają one znaczącą rolę w produkcji rolniczej gminy. Na przestrzeni ostatnich lat, zauważalny jest przyrost ekologicznych gospodarstw rolnych. Są to przede wszystkim uprawy owoców. Atutem gminy są duże możliwości intensyfikacji produkcji ekologicznej, rozwijanej równoległe z agroturystyką i ekoturystyką. Gospodarstwa

te usytuowane są głównie na terenie miejscowości: Brzóza, Ursynów, Stanisławów, Głowaczów oraz Rogożek.

Miasto Głowaczów zostało założone w 1445 przez Sędziwoja Głowacza Leżeńskiego herbu Nałęcz, na gruntach wsi Leżenice, za zezwoleniem księcia mazowieckiego Bolesława, na prawie chełmińskim. Wraz z miastem powstał kościół i parafia rzymskokatolicka.

Głowaczów był ośrodkiem garncarstwa, w którym wywarzane były przede wszystkim siwaki. Mieszkańcy zajmowali się również handlem i tkactwem.

W 1576 roku w Głowaczowie przebywał król Stefan Batory, który zatrzymał się w mieście jadąc do Radomia by potwierdzić przywileje dla szlachty.

Głowaczów utracił prawa miejskie w 1869 roku. Mieszkańcy nigdy nie pogodzili się z faktem utraty praw miejskich. W przywróceniu statusu miasta mieszkańcy widzą nie tylko przywrócenie sprawiedliwości dziejowej i odzyskanie historycznych praw miejskich, ale także otwarcie nowych perspektyw dla swojej miejscowości.

KONSULTACJE SPOŁECZNE

Wójt Gminy Głowaczów wraz z Radnymi Rady gminy Głowaczów kadencji 2018-2023, wychodząc naprzeciw oczekiwaniom mieszkańców podjęli decyzję o przystąpieniu do procedury przywrócenia statusu miasta miejscowości Głowaczów.

Pierwszym etapem inicjującym była uchwała nr XLVI.278.2023 Rady Gminy Głowaczów w sprawie przeprowadzenia konsultacji społecznych dotyczących przywrócenia miejscowości Głowaczów statusu miasta z dnia 31.01.2023 r. Zarządzeniem nr 11.2023 Wójta Gminy Głowaczów w sprawie przeprowadzenia konsultacji społecznych z mieszkańcami gminy Głowaczów w sprawie przywrócenia statusu miasta miejscowości Głowaczów z dnia 16.02.2023 r. Wójt ustalił kalendarz czynności konsultacyjnych.

W konsultacjach na terenie całej gminy Głowaczów na 5769 osób uprawnionych do głosowania, udział wzięło 695 osób, co stanowi 12,05 %.

Za przywróceniem statusu miasta miejscowości Głowaczów opowiedziało się 517 osób tj. 74,39 %. Przeciw opowiedziało się 149 osób, co stanowi 21,44 %. Wstrzymało się od głosu 4 osoby, co stanowi 0,58% głosujących, głosów nieważnych było 25, co stanowi 3,59% głosujących.

W miejscowości Głowaczów na 689 osób uprawnionych do głosowania udział wzięło 227 osób, co stanowi 32,66 %.

Wyniki konsultacji społecznych na terenie pozostałych sołectw: wzięło udział 568 osób, co stanowi 67,35 % głosujących.

Nazwa sołectwa	Liczba uprawnionych do głosowania	Liczba oddanych głosów
Adamów	80	10
Bobrowniki	325	52
Brzóza	1126	70
Cecylówka-Brzózka	156	19
Cecylówka Głowaczowska	50	5
Chodków	41	1
Dąbrówki	21	0
Emilów	113	5

Głowaczów	689	227
Grabnowola	80	8
Helenów	22	2
Henryków	19	6
Ignacówka Bobrowska	14	6
Ignacówka Grabnowolska	44	6
Jasieniec	87	12
Klementynów	56	6
Kosny	103	10
Leżenice	154	20
Lipa	171	32
Lipska Wola	46	15
Łukawa	60	7
Łukawska Wola	22	2
Maciejowice	284	16
Mariampol	128	18
Marianów	265	26
Michałów	31	1
Miejska Dąbrowa	224	22
Moniochy	108	2
Podmieście	100	14
Przejazd	131	9
Rogożek	23	5
Sewerynów	100	13
Stanisławów	253	5
Stawki	27	0
Studnie	59	15
Studzianki Pancerne	147	6
Ursynów	188	12
Wólka Brzózka	165	7
Zieleniec	57	3

Determinacja mieszkańców dotycząca przywrócenia statusu miasta miejscowości Głowaczów potwierdzona jest wynikiem konsultacji społecznych. Poparcie dotyczące przywrócenia praw miejskich odzwierciedla uznanie społeczeństwa całej Gminy, które przekonane jest, iż Głowaczów jako miasto uzyska nowe możliwości.

INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

Miejscowość Głowaczów jest jedną z największych miejscowości na terenie Gminy Głowaczów pod względem liczby ludności zameldowanej na pobyt stały i czasowy.

Dane statystyczne dotyczące liczby ludności na terenie objętym wnioskiem z uwzględnieniem zameldowania na pobyt stały i czasowy według stanu na dzień 31.12.2022 r.

Miejscowość	Zameldowanie na pobyt stały	Zameldowanie na pobyt czasowy
Głowaczów	820	10

Należy nadmienić , iż w miejscowości Głowaczów jak również na terenie naszej gminy występuje sezonowy wzrost liczby mieszkańców, szczególnie w okresie letnim, związany z wykorzystaniem budynków letniskowych w celach rekreacyjnych.

Statystyka mieszkańców miejscowości Głowaczów z uwzględnieniem płci.

Miejscowość	Kobiety	Mężczyźni
Głowaczów	412	418

Dane statystyczne miejscowości Głowaczów:

Wiek	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
0-2	7	8	15
3	6	5	11
4-5	7	9	16
6	3	3	6
7	0	1	1
8-12	21	12	33
13-15	10	11	21
16-17	7	11	18
18	2	5	7
19-65	286	0	286
19-60	0	226	226
> 65	65	0	65
> 60	0	125	125
ogółem	414	416	830

Poniżej statystyka mieszkańców Gminy Głowaczów wg. wieku i płci stan na 31.12.2022 r.

Wiek	Mężczyzn	Kobiet	Ogółem
0-2	106	119	225
3	46	23	69
4-5	92	86	178
6	38	33	71
7	30	30	60
8-12	193	184	377
13-15	126	112	238
16-17	82	62	144

18	33	34	67
19-65	2361	0	2361
19-60	0	1869	1869
> 65	466	0	466
> 60	0	904	904
ogółem	3573	3456	7029

Do najważniejszych instytucji publicznych w Głowaczowie możemy zaliczyć:

- Urząd Gminy,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej,
- Gminną Bibliotekę Publiczną,
- Ochotniczą Straż Pożarną w Głowaczowie ,
- Urząd Pocztowy,
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „ DAN – MED.” w Głowaczowie ,
- Bank Spółdzielczy,
- Publiczną Szkołę Podstawową im. Tadeusza Kościuszki w Głowaczowie ,
- Publiczne Przedszkole w Głowaczowie,
- Gminny Żłobek Maluch Plus „Słoneczny Zakątek”
- Klub Seniora w Głowaczowie ,
- Koło Gospodyń Wiejskich „ Głowaczowianki”,
- Klub Sportowy Legion Głowaczów ,
- uczniowski klub sportowy „Jastrząb Głowaczów”,
- Kościół p.w. Św. Wawrzyńca w Głowaczowie.

ZABUDOWA

Układ urbanistyczny i komunikacyjny Głowaczowa jest typowy dla małomiasteczkowych układów przestrzennych. Głowaczów zachował w sposób nienaruszony dawną oryginalną strukturę topograficzną. Przy parku obecnie mieści się siedziba Urzędu Gminy. W centralnej części miejscowości usytuowany jest również kościół parafialny pw. Św. Wawrzyńca oraz szkoła podstawowa.

Obecnie Głowaczów posiada zwartą zabudowę miasteczkową. Miejscowość liczy 22 ulice. Największe z nich to: ul. Długa, ul. Kozienicka , ul. Warecka , ul. Rudki i ul. Rynek. Centrum miejscowości nosi cechy charakterystyczne dla przestrzeni miejskich : parkingi, ciągi komunikacyjne i piesze, oświetlenie ulic i parku. W Rynku znajdziemy liczne lokale usługowo – handlowe i gastronomiczne.

Z całą pewnością należy stwierdzić, iż jednoznaczne ukształtowanie centrum z rynkiem, zwarta zabudowa , a także liczne instytucje użyteczności publicznej wskazują na miejski charakter miejscowości.

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

Cała Gmina Głowaczów jest wyposażona w sieć wodociągową. Na 39 sołectw wszystkie są zwodociągowane. Długość sieci wynosi 193 km. Miejscowość Głowaczów jest w całości zwodociągowana. Woda dostarczana mieszkańcom gminy jest wydobywana z ujęć zlokalizowanych na terenie gminy jak również w miejscowości Głowaczów. Sieć zbiorczej kanalizacji sanitarnej obejmuje wszystkie ulice miejscowości Głowaczów oraz część ulic w miejscowości Brzóza. Długość sieci wynosi 25 km, do sieci kanalizacyjnej podłączonych jest 580 budynków. Ścieki są oczyszczone w gminnej mechaniczno – biologicznej oczyszczalni ścieków usytuowanej w miejscowości Głowaczów o maksymalnej przepustowości 240 m³ na dobę. Pozostała część mieszkańców korzysta ze zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków.

Jeśli chodzi o gospodarowanie odpadami komunalnymi, Gmina Głowaczów ma podpisaną umowę z podmiotem zewnętrznym. Gmina Głowaczów od 2001 r. należy do Związku Gmin Ziemi Kozienickiej. Wszystkie posesje objęte są selektywną zbiórką odpadów, tj. tworzyw sztucznych, szkła, papieru i odpadów biodegralnych. Odbiór odpadów odbywa się z częstotliwością co dwa tygodnie. Na terenie miejscowości Głowaczów funkcjonuje Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK). Do punktu mieszkańcy naszej gminy mogą dostarczać: zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, meble, odpady wielkogabarytowe, odpady powstałe w wyniku przeprowadzania remontów budowlanych, opony, odzież i tekstylia.

ROLNICTWO

Gmina Głowaczów jest gminą wiejską, położoną w województwie mazowieckim w zachodniej części powiatu kozienickiego. Wśród 7 gmin powiatu kozienickiego zajmuje 2 miejsce pod względem liczby ludności (7040 osoby) i powierzchni (20% obszaru powiatu).

W skład gminy wchodzi 45 miejscowości, z czego 39 tworzy siedziby sołectw. Powierzchnia gminy Głowaczów wynosi 18 584 ha, a użytki rolne zajmują 11 390 ha, co stanowi ponad 61% powierzchni gminy. Lasy i grunty leśne zajmują 35 % powierzchni gminy. Powierzchnia lasów wynosi 6 411 ha, a powierzchnia gruntów zadrzewionych 109 ha. Dominującym działem gospodarki na terenie naszej gminy jest rolnictwo. Na terenie gminy jest 1382 gospodarstw rolnych (dane GUS), które od wielu lat borykają się z problemami o różnym charakterze, między innymi z dużym rozdrobnieniem, a także przewagą gleb średnio lub mało przydatnych dla rolnictwa. Przeciętna powierzchnia gospodarstwa rolnego na terenie gminy Głowaczów wynosi 7,02 ha (dane GUS).

W uprawach przeważają głównie zboża (żyto, pszenżyto, owies, mieszanki zbożowe, pszenica), rośliny okopowe i pastewne. Znaczną część zajmują również tereny łąk i pastwisk. Niektórzy rolnicy ukierunkowali swą działalność rolniczą na uprawę owoców miękkich: truskawek, malin oraz borówki amerykańskiej. W ostatnim czasie znacząco zwiększyła się również powierzchnia upraw sadowniczych. Podstawowymi gałęziami produkcji zwierzęcej jest bydło i trzoda chlewna. Odgrywają one znaczącą rolę w produkcji rolniczej gminy. Na przestrzeni ostatnich lat, zauważalny jest przyrost ekologicznych gospodarstw rolnych. Są to przede wszystkim uprawy owoców. Atutem gminy są duże możliwości intensyfikacji produkcji ekologicznej, rozwijanej równolegle z agroturystyką i ekoturystyką. Gospodarstwa te usytuowane są głównie na terenie miejscowości: Brzóza, Ursynów, Stanisławów, Głowaczów oraz Rogożek.

STRUKTURA ZATRUDNIENIA

W gminie Głowaczów na 1000 mieszkańców pracuje 50 osób 66,0% wszystkich pracujących ogółem stanowią kobiety, a 34,0% mężczyźni. Bezrobocie rejestrowane w gminie Głowaczów wynosiło w 2021 roku 11,7%. W 2021 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gminie Głowaczów wynosiło 6 517,33 PLN, co odpowiada 108.60% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce. Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Głowaczów 651 osób wyjeżdża do pracy do innych gmin, a 98 pracujących przyjeżdża do pracy spoza gminy - tak więc saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy wynosi -553. 43,7% aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Głowaczów pracuje w sektorze rolniczym, 27,8% w przemyśle i budownictwie, a 6,2% w sektorze usługowym oraz 0,8% pracuje w sektorze finansowym

W roku 2021 w gminie Głowaczów zarejestrowanych było 447 podmiotów gospodarki narodowej, z czego 377 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W tymże roku zarejestrowano 36 nowych podmiotów, a 9 podmiotów zostało wyrejestrowanych. Na przestrzeni lat 2009-2021 najczęściej (37) podmiotów zarejestrowano w roku 2019, a najmniej (24) w roku 2016. W tym samym okresie najczęściej (32) podmiotów wykreślono z rejestru REGON w 2015 roku, najmniej (9) podmiotów wyrejestrowano natomiast w 2021 roku. Według danych z rejestru REGON wśród podmiotów posiadających osobowość prawną w gminie Głowaczów najczęściej (11) jest stanowiących spółki cywilne. Analizując rejestr pod kątem liczby zatrudnionych pracowników można stwierdzić, że najczęściej (437) jest mikro-przedsiębiorstw, zatrudniających 0 - 9 pracowników. 3,6% (16) podmiotów jako rodzaj działalności deklarowało rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, jako przemysł i budownictwo swój rodzaj działalności deklarowało 32,0% (143) podmiotów, a 64,4% (288) podmiotów w rejestrze zakwalifikowana jest jako pozostała działalność. Wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w gminie Głowaczów najczęściej deklarowanymi rodzajami przeważającej działalności są Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, (25.2%) oraz Budownictwo (24.9%).

OŚWIATA I WYCHOWANIE

Gmina Głowaczów jest organem prowadzącym dla:

- Publicznego Przedszkola w Głowaczowie,
- Publicznego Przedszkola w Brzózcie,
- Publicznej Szkoły Podstawowej im. T. Kościuszki w Głowaczowie,
- Publicznej Szkoły Podstawowej im. W. B. Głowackiego w Brzózcie,
- Gminnego Żłobka Małuch Plus „Słoneczny Zakątek” w Głowaczowie

Na terenie Gminy Głowaczów funkcjonuje również Publiczna Szkoła Podstawowa z oddziałami przedszkolnymi, dla których organem prowadzącym jest Stowarzyszenie na Rzecz Ekorozwoju Wsi „Nasze Dzieci” w Ursynowie.

FINANSOWANIE OŚWIATY

	Środki zewnętrzne (subwencje i dotacje)	Wydatki ogółem	Środki dołożone z budżetu Gminy
PSP Głowaczów	3 732 467,80	5 423 688,27	1 691 220,47
PSP Brzóza	2 094 411,62	3 225 712,47	1 131 300,85
PSP Cecylówka	269 753,59	500 515,06	230 761,47
PP Brzóza	170 088,48	703 614,14	533 525,66
PP Głowaczów	122 617,22	652 897,82	530 280,60
PSP Ursynów Prowadzona przez Stowarzyszenie na Rzecz Ekorozwoju Wsi „Nasze Dzieci”.	799.341,34	1.099.490,98	300.149,64

Wydatki ogółem na funkcjonowanie żłobka	289 227,97 zł
w tym:	
Dotacja na funkcjonowanie z Programu Maluch +	24 960,00 zł
Dotacja z budżetu państwa	28 080,00 zł
Wpłaty rodziców opłata stała i wyżywienie	61 045,00 zł
Środki z budżetu Gminy	175 142,97 zł

SPORT

Organizacje sportowe:

1. Klub Sportowy LEGION GŁOWACZÓW – piłka nożna.
2. Klub Sportowy UKS Jastrząb Głowaczów – piłka nożna.
3. Uczniowski Klub Sportowy „BRZÓZA”- tenis stołowy.
4. Uczniowski Klub Sportowy „Sokół” – sporty różne.

Obiekty i miejsca sportowe:

1. Boisko Orlik w Głowaczowie.
2. Boisko wielofunkcyjne w Brzózce.
3. Stadion w Głowaczowie.
4. Otwarta Strefa Aktywności – Stadion Głowaczów.

Dodatkowe zajęcia na Orliku w Głowaczowie – 2 trenerów piłki nożnej.

Dodatkowe zajęcia w hali w Brzózce – 2 trenerów piłki nożnej.

Dodatkowe zajęcia w PSP w Brzózce – 1 trener tenisa stołowego.

GMINNA BIBLIOTEKA PUBLICZNA W GŁOWACZOWIE

Biblioteka Publiczna Gminy Głowaczów powstała w 1947 roku. Do roku 1989 biblioteka posiadała 5 filii bibliotecznych w Bobrownikach, Miejskiej Dąbrowie, Ursynowie, Marianowie i Brzózcie oraz punkty biblioteczne. Obecnie biblioteka posiada jedną filię w Brzózcie. Jest to instytucja, która służy upowszechnianiu wiedzy i kultury na terenie Gminy Głowaczów. Jej celem jest zaspakajanie i rozwijanie potrzeb czytelniczych, a w szczególności przygotowanie małych dzieci do bardzo wczesnych kontaktów z książką i biblioteką. Biblioteka współdziała z różnymi instytucjami m.in. ze szkołami, przedszkolami z terenu gminy i Kołami Gospodyń Wiejskich.

Biblioteka gromadzi, opracowuje i udostępnia zbiory biblioteczne na miejscu, a także wypożycza na zewnątrz. Do zbiorów należą: literatura piękna dla dzieci, młodzieży i dorosłych oraz literatura popularno-naukowa. Oprócz książek w tradycyjnej, papierowej formie biblioteka oferuje czytelnikom kody Legimi z bezpłatnym dostępem do ponad 50000 e-booków. Ponadto biblioteka systematycznie rozpoznaje oczekiwania i potrzeby użytkowników podnosząc jakość i efektywność usług. Popularyzacja książki i czytelnictwa w środowisku lokalnym odbywa się poprzez organizowanie spotkań z ciekawymi ludźmi, kiermaszów, warsztatów, wystaw, konkursów literackich i plastycznych. Ponadto organizuje wiele lekcji bibliotecznych dla dzieci i młodzieży. W bibliotece regularnie odbywają się spotkania Dyskusyjnego Klubu Książki. W bibliotece znajduje się czytelnia internetowa „ikonk@”. Zapewniamy bezpłatny dostęp do Internetu i Wi-Fi (komputery, laptopy, czytniki e-booków). Bibliotekarz służy pomocą każdemu czytelnikowi, którego traktuje indywidualnie i stara się spełniać jego oczekiwania związane z biblioteczną działalnością.

W bibliotece gromadzone są wydawnictwa z zakresu literatury pięknej polskiej i obcej, literatury niebeletrystycznej oraz dla dzieci i młodzieży. Księgozbiór jest systematycznie uzupełniany i aktualizowany, z uwzględnieniem potrzeb i zainteresowań czytelników oraz bezustannie zmieniającego się kanonu lektur szkolnych.

KSIĘGOZBIORY						
Nazwa biblioteki	Księgozbiory w wol.	Liczba wypożyczeń księgozbioru* w wol.	Liczba udostępnień księgozbioru* na miejscu w wol.	Liczba zakupionych książek w wol.		
				ogółem	w tym ze środków	
					organizatora	Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego
0	1	2	3	4	5	6
GBP Głowaczów 2018	15 304	20 503	648	777	431	346
GBP Głowaczów 2019	15 857	21 474	433	1 019	540	479
GBP Głowaczów 2020	15 765	18 150	81	696	356	340
GBP Głowaczów 2021	16 363	17 801	59	866	456	410

CZYTELNICY			
Nazwa biblioteki	Liczba użytkowników		Liczba czytelników na 100 mieszkańców
	ogółem	w tym czytelników	
0	1	2	3
GBP Głowaczów 2018	1 178	759	10.49
GBP Głowaczów 2019	1 3542	720	9.88
GBP Głowaczów 2020	8 011	695	9.80
GBP Głowaczów 2021	7 651	697	10

REALIZACJA PROGRAMÓW

1. Program współpracy Gminy Głowaczów z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na lata 2021-2025 został przyjęty w dniu 20 listopada 2020 r. uchwałą Nr XII.124.2020 Rady Gminy Głowaczów. Zgodnie z art. 5a ust. 3 w/w ustawy organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego zobowiązany jest przedłożyć organowi stanowiącemu oraz opublikować w Biuletynie Informacji Publicznej sprawozdanie z realizacji programu współpracy za rok poprzedni .
2. Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Głowaczów na lata 2021-2024 został uchwalony przez Radę Gminy Głowaczów uchwałą Nr XXVIII.168.2021 z dnia 20 lipca 2021 r. po pozytywnym zaopiniowaniu przez Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Wójt co dwa lata sporządza sprawozdanie z realizacji Programu, które przedstawia Radzie Gminy.
3. Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii Gminy Głowaczów na lata 2022 - 2023 został uchwalony przez Radę Gminy Głowaczów w dniu 15 kwietnia 2022 r. uchwałą Nr XXXVI.220.2022

OCHOTNICZE STRAŻE POŻARNE

Ochotnicze Straże Pożarne działają w oparciu o Ustawę z dnia 17 grudnia 2021 r. o ochotniczych strażach pożarnych (t. j. Dz. U. z 2023 r. poz.194). Wpisane są do Krajowego Rejestru Sądowego. Na terenie Gminy Głowaczów funkcjonuje 8 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 roku o ochronię przeciwpożarowej (t. j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2057) nakłada na gminę obowiązki w zakresie utrzymania, wyposażenia, zapewnienia gotowości bojowej OSP oraz ubezpieczenia w instytucji ubezpieczeniowej pojazdów pożarniczych i członków OSP. Corocznie w budżecie gminy rezerwowane są środki na realizację powyższych zadań. Sukcesywnie uzupełnia się braki w sprzęcie oraz finansowane są zakupy sprzętu i niezbędne remonty. Według stanu na dzień 31.12.2022 r. Ochotnicze Straże Pożarne w Gminie Głowaczów skupiają w swych w szeregach **363 druhow , w tym mężczyzn – 330 i kobiet - 33.**

Liczba członków zwyczajnych mogący brać bezpośredni udział w akcjach ratowniczo - gaśniczych wynosi **55, w tym mężczyzn 51, kobiet 4.**

Liczba Młodzieżowych Drużyn Pożarniczych - **8**, członków **58**, w tym chłopców **37**, dziewcząt **21.**

Jedną z cech charakterystycznych Gminy Głowaczów jest bardzo duża powierzchnia terenów leśnych. Wymusza to na członkach ochotniczych straży pożarnych wysoką gotowość bojową, ukierunkowana na ochroną lasów. Duża ilość zdarzeń, takich jak wypadki i kolizje komunikacyjne,

usuwanie skutków zjawisk atmosferycznych, powodziowych czy gaśniczych wymagających interwencji strażaków ochotników, jak i wpisanie jednostek w Krajowy System Ratowniczy wymaga od samorządu gminy dużego zaangażowanie w wyposażenie w konieczny sprzęt poszczególne jednostek.

Jednostki mają swoje siedziby w miejscowościach: **Głowaczów, Brzóza, Bobrowniki, Cecylówka – Brzózka, Lipa, Miejska Dąbrowa, Mariampol i Ursynów**. Dwie pierwsze z wymienionych jednostek są włączone do Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego, a ich centralne położenie umożliwia sprawne reagowanie na zdarzenia z całego terenu Gminy Głowaczów.

Ochotnicze Straże Pożarne w Gminie Głowaczów są wyposażone w 12 samochodów pożarniczych, w tym ciężkich – 2, średnich - 8, lekkich - 2.

Wszystkie strażnice są własnością jednostek OSP, jednostki posiada alarmowanie i dzięki temu systemowi jednostka Państwowej Powiatowej Straży Pożarnej w Kozienicach posiada dostęp i możliwość zdalnego uruchamiania syren. Każdy wyjazd jednostki do akcji jest ewidencjonowany przez stanowisko kierowania Komendy Państwowej Powiatowej Straży Pożarnej w Kozienicach.

Oprócz działań ratowniczo-gaśniczych członkowie jednostek uczestniczą w lokalnych inicjatywach, a także pracach na rzecz społeczności gminy np. co roku zabezpieczają przejazdy wyścigu kolarskiego dookoła Mazowsza mającego swój przebieg przez Gminę Głowaczów, festyny rodzinne, imprezy lokalne, biorą czynny udział w uroczystościach państwowych i kościelnych.

POLICJA

Wójt Gminy Głowaczów podjął działania mające na celu przywrócenie zlikwidowanego w 2012 roku Posterunku Policji w Głowaczowie. Rada Gminy Głowaczów podjęła uchwałę nr XLIV.258.2022 z dnia 25.11.2022 roku w sprawie wyrażenia zgody na odpłatne nabycie nieruchomości zabudowanej położonej w miejscowości Głowaczów, ul. Bankowa od PGE Dystrybucja S.A. i przeznaczenie jej na posterunek.

OPIEKA ZDROWOTNA I POMOC SPOŁECZNA

Opieka zdrowotna prowadzona jest przez Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „DAN-MED.” w Głowaczowie oraz przez Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Brzozie. Przychodnie realizują bezpłatne świadczenia zdrowotne na podstawie umów z Narodowym Funduszem Zdrowia. Personel medyczny zatrudniony w ośrodkach zdrowia składa się z lekarzy specjalistów medycyny rodzinnej oraz pielęgniarek i położnej. W ośrodkach działają punkty pobrań krwi. W ramach umowy z Narodowym Funduszem Zdrowia prowadzona jest również Indywidualna Praktyka Lekarska - świadcząca usługi opieki zdrowotnej z zakresu leczenia stomatologicznego.

W miejscowości Głowaczów i Brzóza funkcjonują po 1 aptece, zapewniając mieszkańcom stały dostęp do leków 5 dni w tygodniu.

Sprawy z zakresu pomocy społecznej, świadczeń rodzinnych, alimentacyjnych, przeciwdziałania przemocy w rodzinie prowadzi Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Głowaczowie. GOPS zapewnia również rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczej, wsparcie w formie asystenta rodziny.

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Najważniejsze zapisy dotyczące ochrony zabytków, miejsc pamięci narodowej i krajobrazu kulturowego w dokumencie:

W obszarze gminy Głowaczów ochronie podlegają w rozumieniu ustawy m.in. :

1.Brzóza: Spichlerz murowany podworski z połowy XIX wieku -relikt dawnej zabudowy folwarcznej. Decyzja nr 384/A/88 data wpisu 1998-05-15.

2.Brzóza park krajobrazowy z XVIII wieku z postulowana strefą ochrony konserwatorskiej oraz ochrony ekologicznej i ochrony kompozycji widokowej – cały park z chronionymi lipami przy szosie kozienickiej (aleja ponad 300 drzew); Decyzja nr 293/A/85; data wpisu : 1985-07-19.

3.Brzóza : kościół parafialny p.w. św. Bartłomieja oraz dzwonnica Decyzja nr 34/A/80; data wpisu 1980-04-25.

4.Wólka Brzózka /Grądy : park Grądy -krajobrazowy (z aleją grabową i starymi dębami) z postulowaną strefą ochrony konserwatorskiej w dawnych granicach oraz strefą ochrony ekologicznej i ochrony kompozycji widokowej w granicach: północ -rzeka Radomka; wschód ostatnia grobla; południe -droga Radom-Brzóza; zachód - kompleks łąk i bagien wsi Lewaszówka. Decyzja nr 425/A/90; data wpisu 1990-03-15.

Cmentarze zabytkowe

Cmentarz katolicki w Brzózcie

Cmentarz katolicki w Głowaczowie

Cmentarz żydowski w Głowaczowie

Miejsca pamięci narodowej

Studzianki Pancerne: Pomnik mauzoleum bitwy na przyczółku warecko-magnuszewskim oraz mogiła zbiorowa ;

Lipa :pomnik miejsce bitwy powstańców z 1864 roku;

Głowaczów :cmentarz -mogiły żołnierzy września 1939 roku i żołnierzy poległych na przyczółku warecko-magnuszewskim w 1944 roku;

Cecylówka-Głowaczowska :pomnik ku czci zamordowanych mieszkańców wsi ;

Chodków: obelisk upamiętniający walki mjr Hubala i jego oddziału;

Głowaczów :obelisk ku czci poległych mieszkańców gminy ;

Maciejowice - mogiła z I wojny światowej w miejscowości Maciejowice tzw. „Cztery Kopce”

RYS HISTORYCZNY GMINY GŁOWACZÓW

Głowaczów założony został na terenie dóbr jednego z najstarszych i najpotężniejszych polskich rodów możnowładczych Nałęczów i był od początku swojego istnienia miastem prywatnym.

Ród Nałęczów wywodzi się z terenu Wielkopolski i pochodzi od Dobrogosta Starego rycerza Bolesława Krzywoustego. Klejnotem herbowym rodziny jest herb Nałęcz przedstawiający na tarczy w polu czerwonym chustę srebrną w krąg związaną u dołu nad hełmem w koronie panna w sukni czerwonej z zawiązką na głowie oburącz trzymająca się rogów jelenich.

Wielkopolscy Nałęczowie w początkach XIII przybyli na teren Mazowsza. Pierwszym Nałęczem na tych terenach był, występujący z źródłach w latach 1218-1257, Abraham Niemierzyc wojewoda mazowiecki i kasztelan płocki.²⁹ V 1374 książę Siemowit III Mazowiecki potwierdził przywilejem nadanie rodzinie miasta Nowy Dwór i przyległych dóbr. Pierwszym Nałęczem piszącym się z Nowego Dworu był wojewoda mazowiecki Jan występujący w źródłach w latach 1292-1294. Linia mazowiecka Nałęczów na przestrzeni XIII-XIV wieku podzieliła się na gałąź płocką i nowodworską (czerską), a z niej powstały gałęzie radomska i lubelska.

Z nowodworska linii Nałęczów mazowieckich wywodzić należy protoplastę Leżańskich, założycieli Głowaczowa. Linia mazowiecka związana, poza dobrami nowodworskimi, z dominium czersko-sandomierskim w skład którego na przełomie XIV -XV wieku wchodziły m.in. Bartodzieje, Goryń, Wola Goryńska, Leżenice z kluczem wsi na Zapilczu. Następnym właścicielem Nowego Dworu był Tomisław sędzia warszawski (1358) ojciec: Dobrogosta arcybiskupa gnieźnieńskiego, Abrahama podkomorzego czerskiego (1374), Niemierzy podstolego warszawskiego (1374). Gałąź mazowieckich Nałęczów z Nowego Dworu i Parska otrzymała 12 VIII 1380 roku na zamku w Słowackiej Lupczy *ius non responsivum* od Ludwika Andegaweńskiego i na jego mocy weszła w poczet arystokracji koronnej. Przywilejem tym objęty został m.in. syn Abrahama, podkomorzego koronnego, Jan z Leżenic o przydomku Głowacz wojewoda mazowiecki i protoplasta rodu Leżeńskich. Wojewoda mazowiecki objął dobra położone na Zapilczu z najważniejszym tam grodem Leżenice nad Radomką. Posiadał część dawnej domeny sandomierskiej Nałęczów z linii nowodworskiej, których pierwszym przedstawicielem był Jan Abrahamowic. Jan Głowacz z Leżenic walczył u boku w ks. Witolda i poległ 12 sierpnia 1399 w bitwie pod Worskłą. Syn Jana, Jan także wojewoda mazowiecki 31 grudnia 1435 podpisał w Brześciu Kujawskim pokój z Krzyżakami na mocy którego odzyskała Polska Nieszawę. Brat Jana Sędziwój założyciel Głowaczowa sprawował urzędy: stolnika sandomierskiego, starosty lubelskiego (1437), podkomorzego sandomierskiego (1458), wojewody sieradzkiego (1466). W 1454 roku brał udział w bitwie pod Chojnicami gdzie dostał się w niewolę Krzyżacką. Po uwolnieniu brał udział, jako wysłannik Kazimierza Jagiellończyka na zjeździe w Łęczycy, które doprowadziły do podpisania pokój z Krzyżakami. Wśród znamienitszych członków tego rodu znaleźli się biskupi, opaci, sekretarze królewscy wojewodowie, pułkownicy, uczestnicy powstań narodowych. Jednym z wybitniejszych przedstawicieli rodu był Tomasz Leżeński arcybiskup gnieźnieński, chełmiński i łucki. Wspomagał finansowo Jana Kazimierza w czasie wojny ze Szwedami. W 1665 roku pośredniczył w rokowaniach pokojowych między rokoszanami Lubomirskiego a obozem

królewskim doprowadzając do ugody i pokoju. Był opatem klasztoru cystersów w Wąchocku gdzie został pochowany. Leżenscy byli sekretarzami królewskimi Władysława IV, Jana Kazimierza i Jana III Sobieskiego. W XVIII wieku Marcin Leżeński został szambelanem Stanisława Augusta Poniatowskiego i posłem na Sejm Wielki.

Głowaczów lokowany został w 1445 prawdopodobnie na gruntach wsi Leżenice na prawie chełmińskim. Dokument lokacyjny wydał książę Bolesław IV Mazowiecki a ufundował je Sędziwój Głowacz z Leżenic. Fundator zapewnił miastu rozwój i rozkwit w okresie XV i XVI wieku dzięki licznym nadaniom, prawom miejskim oraz 22 latach wolności od płacenia należnych fundatorowi opłaty od gruntów. Miasto posiadało sadzawki, pastwisko, młyn. Wyznaczono 3 jarmarki i targi sobotnie. Mieszczanie mogli sprzedawać, zamieniać i darowywać swą ziemię. Mieli także wolność prowadzenia handlu w tym również mogli prowadzić handel solą. Byli zobowiązani do ważenia piwa z dworskiego zboża. Miasto miało swą łaźnię, postrzygalnię i wagę. Rozwój miasta, niezahamowany, trwał do okresu wojen szwedzkich. Potwierdzenie przywileju lokacyjnego przez króla Stefana Batorego w 1576 świadczy o jego znaczeniu i rozwoju. Leżeńscy także potwierdzają te prawa w 1593 roku oraz w roku 1617 w są one zatwierdzone w aktach królewskich. Głowaczów posiadał założony w 1390 przez Jana Głowacza z Leżenic roku kościół drewniany spalony w okresie wojen szwedzkich. Odbudowany jako kościół murowany staraniem biskupa Tomasza Leżeńskiego w 1675 roku. Położony niedaleko miasta zamek fundatorów został także zniszczony w czasie potopy szwedzkiego. Do dziś istnieją tylko zarysy murów na tzw. górze zamkowej.

W roku 1714 nastąpiła zmiana właścicieli Głowaczowa. Jako posag Zofii Leżeńskiej, po jej ślubie z Feliksem Boskim, przechodzi we władanie rodu Boskich herbu Jasieńczyk (w polu błękitnym klucz złoty zębami w prawą stronę tarczy obrócony, temuż prosto do góry stojącymi w klejnocie nad hełmem w koronie pięć strusich piór).

Ciągłe procesy własnościowe władz miasta z jego nowymi właścicielami powodują upadek jego prestiżu. Nieodpowiednia i krótkowzroczna władza Boskich w stosunku do mieszczaństwa Głowaczowa prowadzi do stagnacji i w konsekwencji upadku handlu i spadku poziomu życia jego mieszkańców. Mimo tego rozwija się w mieście produkcja sukna (istniała tu wcześniej jego manufaktura). Rozwija się garncarstwo gdzie powstają znane na całą Polskę wyroby garncarskie zwane siwakami. Pracują szewcy, kołodzieje. Działają też garbarze, piwowarze, kuśnierze i stelmachowie. Działa, podupadający już wówczas i założony na początku, XVIII wieku szpital. Głównym zajęciem mieszczan było jednak rolnictwo a jego najważniejszy dochód czerpano z prawa propinacji. W 1821 roku miasto składało się z 64 domów drewnianych zamieszkałych przez 348 katolików, 54 żydów, w 1827 były 64 domy i 490 mieszkańców, w 1861 91 domów 3934 mieszkańców w tym 396 żydów, w drugiej połowie XIX wieku 121 domów, 1424 mieszkańców i obejmowało obszar 736 mórg miejskich i 7 mórg dworskich.

Kościół w Głowaczowie uległ częściowej dewastacji w 1830 pożar zniszczył dużą część budynku. Staraniem właścicieli został odbudowany w 1846 roku i wzbogacony w 1868 roku o kaplicę p.w. św. Cecylii staraniem hrabiny Cecylii Boskiej.

Powstanie styczniowe przynosi kres istnienia miasta. 15 lutego 1864 roku miała miejsce bitwa pod Głowaczowem we wsi Lipa w której brał udział oddział „Dzieci Warszawy” dowodzony przez porucznika Piotra Gąsowskiego. Represje popowstaniowe w całym Królestwie oraz zła sytuacja materialna właścicieli przyczyniły się do zabrania praw miejskich Głowaczowowi w 1869 roku. Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę Głowaczów rozwija się. W czasie II wojny światowej miasto jest areną walk polsko-niemieckich. Miały tu miejsce zaciekle boje o utrzymanie wycofującej się w 1939 Armii Prusy a koniec II wojny przyniósł walki o przyczółek warecko-magnuszewski. Miasto w tym także kościół zostało zniszczone w 1944 roku w czasie ofensywy zimowej Armii Czerwonej.

W 1870 r. zniesione miasto Głowaczów przyłączono do nowo powstałej gminy Marjampol z siedzibą właśnie w Głowaczowie. Według Słownika geograficznego Królestwa Polskiego w latach 80. XIX wieku gmina miała powierzchnię 8809 mórg i 3999 mieszkańców. W skład gminy wchodziły: Cecyliówka, Dąbrówka, Emiliów, Ewinów, Głowaczów, Grabna Wola, Helenówek, Henryków, Ignacówko, Jasińczyk, Lipa, Leżenice, Maniuchy, Mariampol, Matyldzin, Michałów, Rogożek i Żelazna Brama.

W okresie międzywojennym gmina Marjampol należała do powiatu kozienickiego w woj. kieleckim. 28 kwietnia 1949 roku gmina została zniesiona, po czym z jej obszaru utworzono gminę Głowaczów z siedzibą w Głowaczowie.

Brzoza - dzieje tej miejscowości sięgają XIV wieku. Stanowiła ona dobra królewskie wraz z miejscowościami Wola i Głogowa. Kazimierz Wielki nadał je w dzierżawę Piotrowi Sawiczowi. W wyniku działań spadkowych należała, jako królewszczyzna, do Brzeskich. Następnie, po przyłączeniu do starostwa kozienickiego, do Kazanowskich i Lubomirskich. W roku 1768 decyzją sejmu dobra te, Brzozę wraz z Wólka Brzózka, wyłączono z dóbr królewskich i oddano na własność Adamowi Ponińskiemu, kuchmistrzowi koronnemu. Dziesięć lat później nabył te dobra we władanie dziedziczne Piotr de Alcantara Ożarowski. Wejście w posiadanie tego majątku przez ród hrabiów Ożarowskich h. Rawicz zapewniło mu rozwój. Nowy właściciel starał się o rozwój swoich dóbr i lokowanie w nich osadników. Szybko powstawały liczne osady zachęczone dobrymi warunkami rozwoju. Obok Brzozy i Wólki powstały takie zamożne osady czynszowe jak Adamów, Marianów, Ursynów, Stanisławów i Cecylówka. Dobra te stanowiły nieprzerwanie własność Ożarowskich do 1909 roku. Właściciele Brzozy rozwijali swoją posiadłość. W drugiej połowie XVIII stanął tu murowany pałac, założony został park i rozległy ogród, wybrukowano wiejskie ulice a drogi prowadzące do wsi obsadzono lipami. Centrum osady stanowił rynek z okazałym kościołem

i murowanymi domami. Ulice były brukowane i symetrycznie wyprowadzone. Domy były kryte gontem.. Miejscowość posiadała 2 targi tygodniowe. Właściciele prowadzili działalność oświatową. Nakłady na nią pochodziły z majątku właścicieli. Istniała także apteka, opieka lekarska oraz ochronka dla dzieci pracowników dworskich. W XVIII wieku Brzóza była starostwem i posiadała własną stację pocztową w Magnuszewie. W 1827 r. w Brzozie było 80 domów murowanych i 677 mieszkańców. Drewniany kościół w Brzozie istniał od 1520 roku zniszczony w okresie wojny ze Szwedami, decyzją Jana Kazimierza odbudowany. Po raz drugi przebudowany i znacznie powiększony w 1773 roku istniał do 6 października 1845 kiedy to większa część Brzózy strawił pożar. Dzięki staraniom Stanisława Ożarowskiego został ufundowany w nowym miejscu naprzeciwko pałacu, murowany kościół w stylu neogotyckim, którego budowę zakończono w 1856 roku. Kościół stanowi nekropolię rodu Ożarowskich h. Rawicz.

W 1909 dobra te przeszły we władanie rodziny barona Zdzisława Heydla. W okresie II wojny światowej majątek został zniszczony. Z budynków dworskich pozostał jedynie spichlerz. Po 1945 roku dobra rozparcelowano. Do 1954 r. była siedzibą gminy Brzóza.

CHARAKTERYSTYKA KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY GŁOWACZÓW

Krajobraz kulturowy Gminy Głowaczów jest typowy dla gmin wiejskich, rolniczych występujących w regionie radomskim z wyróżniającymi się pod względem wartości zabytkowych obiektami i zespołami sakralnymi i kultowymi. Gmina Głowaczów nie odznacza się występowaniem obiektów i miejsc kulturowych ponadregionalnych. Natomiast są zabytki, które w połączeniu z walorami przyrodniczymi i rekreacyjnymi mogą uatrakcyjnić ofertę turystyczną skierowaną do odwiedzających gminę. Głównym elementem krajobrazu jest miejscowość Brzóza z zachowanym XIX- wiecznym zespołem sakralnym (kościół wraz cennym wyposażeniem, dzwonnica), cmentarzem zabytkowym, licznymi kapliczkami, pomnikiem misyjnym, zachowanym układem ruralistycznym (urbanistycznym), parkiem pałacowym, spichlerzem podworskim (pozostałością po zabudowaniach pałacowych) oraz kaplicą- skarbczykiem z kon. XVIII w., będącym pamiątką po dawnym kościele drewnianym i jednym z najstarszych zabytków nieruchomym w gminie. Uzupełnieniem jest pomnik przyrody: aleja lipowa z Brzózy do Sewerynowa. Ten zespół zabytków, historyczny układ miejscowości wiąże się z ważnym okresem w dziejach miejscowości, kiedy właścicielami byli Ożarowscy. Oprócz kaplicy – skarbczyka przy ul. Radomskiej na szczególną uwagę zasługuje XIX- wieczny kościół parafialny z cennymi zabytkami ruchomymi. Interesujący jest układ ulic z rynkiem, założony w XIX w. mimo braku praw miejskich. Głównym akcentem układu jest oś, na której znajduje się kościół, rynek, pomnik misyjny, dawny zespół pałacowo- parkowy. Z obiektów małej architektury najcenniejsze są: pomnik misyjny z 1838 r. o rozbudowanej stylistyce

i tematyce. Na rozwidleniu dróg do Ryczywołu i do Warki stoi piękna figura Jana Nepomucena z poł. XIX w.

Z dawnej zabudowy mieszkalnej nie zachowało się wiele wartościowych obiektów. Obecna zabudowa przyrynkowa jest rozproszona, wolnostojąca. Budynki posiadają różne gabaryty, bryły i wygląd elewacji.

Drugim elementem krajobrazu kulturowego jest Głowaczów, siedziba gminy. Zachował się układ urbanistyczny z fragmentami zabudowy małomiasteczkowej, pierzowej, kalenicowej, jednokondygnacyjnej zwłaszcza na działkach przyrynkowych i wzdłuż ulicy kozienickiej. Głowaczów wyróżnia wielowiekowa historia osadnictwa z prawami miejskimi 1445-1869. Zachowany zabytkowy układ przestrzenny miejscowości obejmuje rejon rynku. Posiada on plan regularny. Niemal wszystkie ulice są proste i przecinają się pod kątem prostym. Dwie główne trasy komunikacyjne wschód-zachód i północ-południe przebiegają przez obszerny prostokątny rynek wzdłuż jego południowej i wschodniej pierzei. Prócz tych tras z rynku wybiegają 3 inne ulice, dzieląc na krótkie odcinki jego pierzeję zachodnią.

Przy drodze do Bobrownik usytuowany jest Kirkut, założony w XVII w. (najstarszy obiekt w gminie). Ostatni znany pochówek miał miejsce w 1942 r. Podczas II wojny światowej cmentarz został zdewastowany. Obecnie nie zachowały się żadne fragmenty macew. Cmentarz ma powierzchnię 0,63 ha. W 1993 r. teren kirkutu został ogrodzony, obecnie ogrodzenie zostało zdewastowane.

W tych miejscowościach znajdują się również zabytkowe cmentarze, będące ważnym materialnym źródłem do badania dziejów wsi i parafii. Zachowały się ich układy i zabytkowe nagrobki oraz budynki cmentarne. Nagrobki prezentują wiele typów (krzyże na cokole, stele, figury). W Głowaczowie znajduje się piękna XIX-wieczna kaplica kubaturowa Dobieckich.

Dawna, drewniana zabudowa wiejska przetrwała w szczątkowej formie. Zachowały się pojedyncze budynki z końca XIX i 1 poł. XX w. Charakteryzują się przede wszystkim prostokątnym planem, dachem dwuspadowym, techniką wieńcową, zdobieniem otworów okiennych itp. Takie domy znajdziemy w Cecylówce Brzózce czy Stanisławowie.

Tak jak na całym terenie woj. mazowieckiego i tutaj w krajobrazie gminy istotnym elementem są kapliczki, krzyże i figury. Te najciekawsze spotkać możemy w Studniach, Studziankach Pancernych, Ursynowie, Brzózce i Głowaczowie. Nie został zewidencjonowany żaden obiekt przemysłowy ani dwór czy pałac.

Na uwagę zasługuje park „Grądy”, który jest wartościowym obszarem przyrodniczym m.in. siedliskiem bociana czarnego oraz pomnik – mauzoleum w Studziankach Pancernych.

Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Lp.	Miejscowość	Nazwa zabytku	Nr rej.
1	Brzóza	spichlerz mur. poł XIX w.	384/A z 15.05.1988
2	Brzóza	kościół parafialny mur. 1854-1856	34/A z 25.04.1980
3	Brzóza	dzwonnica mur. Z 1854-1856r.	34/A z 25.04.1980
4	Brzóza	Park pałacowy, poł. XIX	293/A/ z 19.07.1985
5	Brzóza	kaplica- skarbczyk ,4 ćw. XVIII w.	488/2012 z 21.05.2012
6	Wólka Brzóza	Park „Grądy”	425/A z 15.03.1990
7	Głowaczów	Najstarsza część cmentarza rzymsko-katolickiego I poł XIX w.	464/2014 z 06.05.2014
8	Brzóza	Pomnik misyjny z 1839r.	38/2020 B-567 z 20.05.2020r.

Brzóza, park pałacowy, poł. XIX w.

Brzóza” — Park pałacowy — krajobrazowy założony w II poł. XVIII wieku, powierzchnia 13,50 ha. w tym dwa stawy o pow. około 1,0 ha. Zniszczony podczas II wojny światowej. ruiny pałacu rozebrano w 1966 roku podczas budowy szkoły. Obecnie część parku około 2,0 ha zajmuje Publiczna Szkoła Podstawowa w Brzozie, a na miejscu pałacu znajduje się boisko szkolne. Z dawnych budynków zachowały się: spichlerz, dwie stodoły i domek ogrodnika z poł. XIX wieku. Pomimo dużego zaniedbania pierwotny układ parku jest jeszcze czytelny. Szczegółowa inwentaryzacja drzewostanu wykazała, że najliczniej występują: jesion wyniosły — 128 szt. lipa drobnolistna — 103 szt wiąz polny — 30 szt.. klon zwyczajny — 30 szt.. ponadto kasztanowiec, klon jesionolistny, olsza czarna, brzoza brodawkowata. grab zwyczajny, buk zwyczajny, jesion amerykański, sosna wejmutka. grochodrzew biały, topola bujna, topola biała, dąb szypułkowy. dąb czerwony, dąb bezszypułkowy. wierzba biała, modrzew europejski, daglezja. Z krzewów spotkać można: derenie, głogi, suchodrzew. bez lilak, bez czarny, śnieguliczkę białą, leszczynę. Pomnikowe okazy drzew: jesionu wyniosłego (13 szt.). topoli białej (6 szt.). lipy drobnolistnej. dębu czerwonego, kasztanowca, buka zwyczajnego, sosny wejmutki i daglezji – od 2020r własność prywatna.

Wólka Brzózka, park „Grądy”,

„Grądy” — Park krajobrazowy znajduje się ok. 20 km od Radomia. Zajmuje część terenu pomiędzy rzeką Radomską, a drogą Radom, Brzóza. Posiada powierzchnię 17, 36 ha (stan na 1992 r.), w tym 0, 20 ha wody.. Stanowi otulina Kozienickiego Parku Krajobrazowego. Na pocz. XIX r. datuje się

rozpoczęcie wodno- melioracyjnych w Grondach (Grądach, części wsi Wólka Brzózka). Na terenie Grądów w 1845 r. powstał pałacyk myśliwski, którego projektantem był prawdopodobnie twórca pałacu w Brzósie- arch. Adolf Adam Loewe. W kilkanaście lat po budowie e pałacyku założono park z wykorzystaniem istniejącego drzewostanu i nowych nasadzeń. Od 1909 r. właścicielem Grądów był baron Heydel. W 1916 r. pożar zniszczył pałacyk. W 1925 r. w południowej części parku wzniesiono leśniczówkę. W 1931 r. na fundamentach dawnego pałacyku postawiono drewniany domek myśliwski oraz bażanciarnię. Podczas walk na przyczółku warecko- magnuszewskim w 1944 r. wszystkie budynki zostały zniszczone. Po wojnie majątek upaństwowiono i przekazano Państwowemu Gospodarstwu Rybnemu. W kolejnych latach teren trafiał do różnych instytucji państwowych. Obecnie układ parku bardzo słabo czytelny. Od południa graniczy z rzeką Narutówką i przyległymi łąkami, od zachodu i północny z lasem, od wschodu ze stawami rybnymi i dalej dużym kompleksem Leśnym. Drogą dojazdową do parku jest grobla pomiędzy stawami.. W drzewostanie dużo podrostu i podszytu, pojedynczo występuje starodrzew, „zlewa” się w jedną całość z otaczającym go lasem. Na terenie parku stwierdzono występowanie następujących gatunków drzew i krzewów: klon jesionolistny, klon zwyczajny, jawor, kasztanowiec biały, jesion wyniosły, modrzew europejski, świerk zwyczajny, sosna pospolita, osika, dąb szypułkowy, wierzba biała, lipa drobnolistna. olsza czarna, brzoza brodawkowata. grab zwyczajny, leszczyna pospolita, głóg jednoszyjkowy, tr/.mielina brodawkowata. czeremcha zwyczajna, śliwa tarnina, bez czarny, śnieguliczka biała. Na obszarze parku znajdują się pomniki przyrody: dąb szypułkowy, klon zwyczajny.

Brzóza, ul. Radomska, dawny skarbczyk- kaplica, kon. XVIII w.

Między 1778 a 1794 r. do dawnego kościoła drewnianego w Brzósie został dobudowany murowany skarbczyk z fundacji Piotra Alkantary Ożarowskiego, w którym przechowywano bogate wyposażenie liturgiczne. W 1845 r. kościół drewniany, dzwonnica i plebania spłonęły podczas pożaru Brzózy.

W ocalałym skarbczyku, do którego dobudowano szopę przez kolejne lata odprawiano nabożeństwa. Nowy, murowany kościół wzniesiono w 1856 r. w zachodniej części rynku kilkaset metrów na północ od lokalizacji dawnej świątyni. Obecnie dawny skarbczyk pełni funkcję kaplicy p.w. Królowej Różańca Świętego. Upamiętnia pochowanych zmarłych na cmentarzu przykościelnym w latach 1529- 1872 r. przy dawnym kościele parafialnym w Brzósie.

Brzóza, kościół parafialny p.w. św. Bartłomieja, 1854-1856

Kościół obecny wzniesiono z fundacji Adama i Zofii ze Starzeńskich Ożarowskich i zbudowany według projektu arch. Ignacego Leopolda Essmanowskiego w latach 1854-1856 staraniem ks. Ignacego Millera. W roku 1866 bp Michał Józef Juszyński konsekrował kościół. W wyniku walk w latach II wojny światowej, zwłaszcza na przyczółku magnuszewskim, świątynia została znacznie zniszczona

i ograbiona. Kościół w Brzózcie odbudowano w latach 1944/45-48. Kościół jest murowany z cegły, tynkowany, malowany, neogotycki, jednonawowy, halowy o charakterystycznej i oryginalnej fasadzie.

Brzóza, dzwonnica przy kościele parafialnym, 1854-1856

Została wzniesiona w tym samym czasie co kościół również w stylu neogotyckim. Założona na planie prostokąta, arkadowa, kryta dachem czterospadowym, z czterema wieżyczkami w narożach.

Brzóza, spichlerz, poł. XIX w.

Powstał w czasie, kiedy budowano pałac (1840 r.) wg projektu Adolfa Adama Loewe. Budynek prostokątny, murowany z galerią arkadową, kryty dachem dwuspadowym

Pomnik misyjny z 1839 r. w Brzózcie

Wyjątkowo ozdobny pomnik. Wieńczy go niewielki krzyż wznoszący się nad girlandą strusich piór. Poniżej znajduje się owalna płyca, w której umieszczono kartusze z herbami Ożarówskich i Dzierżbickich (rodzice fundatora). Otaczają je płaskorzeźbione łopocące sztandary, pośród których widać białą broń. Na dole pomnika odwzorowano bębny i werble sygnałowe, lufy oraz armatnie kule. Całość zdaje się być nacechowana mocno patriotycznie, dlatego inskrypcja budzi zaskoczenie. Ponad herbami wykuto napis (pisownia oryginalna) „*Pamiętka missyi w Brzózcie dnia 15 maja 1839 r. Krzyż odnowiony 1860*”. Został wpisany do rejestru zabytków ruchomych 20.05.2020r. B-567

Głowaczów Najstarsza część cmentarza rzymsko-katolickiego w Głowaczowie z I poł. XIX w.

Wykaz najstarszych zabytków znajdujących się na cmentarzu Rzymsko-Katolickim w Głowaczowie składa się z 22 pozycji szczegółowo opisanych w decyzji nr 464/2014 z dnia 06.05.2014r. Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Zabytki ruchome

Do rejestru zabytków zostało wpisanych **41** zabytków ruchomych wchodzących w skład wystroju i wyposażenia kościoła parafialnego p.w. św. Bartłomieja w Brzózcie. Wśród nich najcenniejsze drewniane płaskorzeźby autorstwa A. Götcken z 1635 r. ze scenami Chrystusowymi. Najwięcej obiektów pochodzi z czasów powstania kościoła: ołtarz główny i boczny- neogotyckie, rzeźby, chrzcielnica oraz złotnictwo. W kościele znajdują się tablice nagrobne K. hr. Ożarowskiego, 1873, E. hr. Ożarowskiej, 1860 r., A. hr. Ożarowskiego, 1889 r., S. hr. Ożarowskiego, 1905 r., Karty ewidencyjne zabytków oraz rejestr dostępny jest w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków Delegatura w Radomiu.

Stanowiska archeologiczne

Obszar gminy Głowaczów położony jest na Nizinie Mazowieckiej. W obrębie mezoregionu fizjograficznego pod nazwą Równina Koziennicka. Pod względem geologicznym zbudowany jest z utworów polodowcowych, które tworzą gliny zwałowe i piaski lodowcowo-rzeczne. Ukształtowanie terenu zostało wykształcone w wyniku działalności lodowca oraz erozji. Wśród gleb występujących na terenie gminy dominują gleby pseudobielicowe i brunatno-bielicowe, wytworzone na utworach piaszczystych i gliniastych. Jedynie na obszarze gminy związanym z systemem doliny Radomki, występują gleby typu madowego i murszowatego tj. gleby mułowe i mułowo-torfowe.

W systemie Archeologicznego Zdjęcia Polski teren gminy znajduje się na 8 obszarach, a których zostały przeprowadzone badania powierzchniowe w latach 1986 -2001 (patrz tabela).

Numer obszaru AZP	Data przeprowadzenia badań	Nazwisko osoby wykonującej badania w systemie AZP
68-69	1997r.	J. Zaborowski
68-70	2001r.	M. Bienia
69-68	1995r.	D. Solecka
69-69	1986r.	K. Nowicki
69-70	1984r.	K. Nowicki
70-68	2000r.	R. Cędrowski
70-69	1984r.	K. Nowicki
70-70	2000r.	R.Cedrowski

W obrębie gminy Głowaczów w ramach realizacji programu prospekcji terenowej Archeologiczne Zdjęcie Polski zewidencjonowano (po weryfikacji) łącznie 94 stanowiska archeologiczne (badania weryfikacyjne przeprowadzono w październiku 2012r.) Szczegółowa lokalizacja stanowisk archeologicznych dostępna jest w archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków Delegatura Radom.

Na terenie gminy brak stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków, a także obiektów archeologicznych o tzw. własnej formie krajobrazowej.

Stanowiska archeologiczne na terenie gminy Głowaczów posiadają zróżnicowany charakter i datowanie. Reprezentowane są przez artefakty archeologiczne sięgające swą chronologią od epoki kamienia gładzonego (neolit) po okres nowożytny. Ze zdecydowanie dominującą przewagą stanowisk związanych z wczesną epoką żelaza (kultura grobów kloszowych) oraz okresem wpływów rzymskich(kultura przeworska), a także z osadnictwem średniowiecznym i nowożytnym. Najstarszym

stanowiskiem pod względem chronologii na obszarze gminy jest obozowisko z epoki paleolitu schyłkowego związane z kulturą świderską

(Stanisławów, stan.5), a także stanowisko mezolityczne związane z kulturą janisławicką (Stanisławów stan.3) . Epokę neolitu i brązu , można wiązać głównie ze stanowiskami (Rogożek, stan.1,2, Stanisławów, stan.1,2, Bobrowniki stan.4, Brzóza stan.6,7,Brzóza Sokół stan.13, Rogożek stan.5, Wólka Brzózka stan.1). Okres wczesnej epoki żelaza oraz wpływów rzymskich(OWR) reprezentują przede wszystkim stanowiska osadowe i sepulkralne związane z takimi stanowiskami jak (Bobrowniki stan.4, 8,9, Bobrowniki Podmieście stan.7,8,9,10, Brzóza stan.3, 6, 8, Brzóza Sokół stan. 2,11, Brzóza Trawka stan.1, Cecylówka stan.1, Leżenice stan.1, Rogożek stan.4,5,10, Stara Brzóza stan.1). Okres średniowieczny i czasy nowożytnie łączyć należy głównie ze stanowiskami (Bobrowniki stan.5, 7, Głowaczów stan.1,Leżenice stan.6,7, Miejska Dąbrowa stan.1, Rogożek stan.1,6, Studzianki Pancerne stan.1, Zieleniec stan.1)

W chwili obecnej największe zagrożenie dla stanowisk archeologicznych występujących na obszarze gminy Głowaczów stanowi działalność człowieka związana z rolnictwem oraz zabudową siedliskową. Orka wzmacnia działania erozyjne w glebie, co zdecydowanie przyspiesza procesy destrukcyjne w obrębie ewentualnych stanowisk archeologicznych. Kolejnym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych jest działalność detektorystów oraz tzw. „poszukiwaczy skarbów”. Ich proceder wywiera ogromny, negatywny wpływ na obiekty zabytkowe, powodując spustoszenie wśród nawarstwień kulturowych danego stanowiska jak również pozbawiając ewentualnych badaczy zabytków, mogących wyjaśniać np. datowanie stanowiska archeologicznego. Ze względu na powyższe, informacje na temat położenia poszczególnych stanowisk powinny być do wglądu tylko dla pracowników urzędu gminy bądź właścicieli terenu na którym zlokalizowano stanowisko archeologiczne. Kolejnym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych i zalegających tam warstw kulturowych, obiektów archeologicznych oraz wszelkich pozostałości pradziejowej egzystencji człowieka, są wielkie inwestycje liniowe (np. autostrady, drogi, gazociągi itp.). Przedsięwzięcia takie stanowią zagrożenie dla archeologicznego dziedzictwa kulturowego ale równocześnie stwarzają szansę na lepsze rozpoznanie, dzięki ratowniczym badaniom archeologicznym, pradziejów danego regionu i niejednokrotnie prowadzą do znacznego podniesienia jego walorów turystycznych dzięki randze dokonanych odkryć. Ważne jest aby wszelkie planowane inwestycje liniowe związane z szerokim zakresem prac ziemnych poprzedzić weryfikacyjnymi archeologicznymi badaniami powierzchniowymi. Konieczność ta jest spowodowana długim czasem jaki minął od przeprowadzenia poprzednich tego typu badań prowadzonych w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski.

W związku z czym wiele danych dotyczących stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w obrębie gminy Głowaczów mogło ulec zmianie, na skutek działalności człowieka oraz sił natury powodujących ich ciągłe przeobrażenia.

Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania zabytki archeologiczne będące, w szczególności: pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyskami, kurhanami, relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej. Natomiast zgodnie z zapisami art. 7 tejże ustawy formami ochrony zabytków są: wpis do rejestru zabytków, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego, ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. W dniu 5 czerwca 2010 roku weszła w życie ustawa z dnia 18 marca 2010r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw. Przede wszystkim rozszerzyła ona, wymieniony wyżej katalog form ochrony zabytków. Ponadto, do art. 19 tejże ustawy dodany został ust.1a wskazujący zabytki, których ochrona musi być bezwarunkowo uwzględniona w decyzjach, o których wyżej mowa. Są to zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków i ich otoczenie oraz inne zabytki nieruchome znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków. Prowadzi to do zmiany charakteru prawnego gminnej ewidencji zabytków, traktowanej dotychczas wyłącznie jako materiał informacyjno-dokumentacyjny.

Podstawa prawna obligująca do uwzględniania stanowisk archeologicznych w gminnej ewidencji zabytków zawarta jest w zapisach ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku.

W art. 3 pkt. 4 ustawa definiuje zabytek archeologiczny jako: zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem. Natomiast Art. 22 pkt. 5 tejże ustawy głosi iż: W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte: zabytki nieruchome wpisane do rejestru, inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wszystkie stanowiska archeologiczne dzięki realizacji programu Archeologicznego Zdjęcia Polski znajdują się w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Najważniejsze miejsca pamięci narodowej

1.Głowaczów - kwatera wojenna -cmentarz parafialny- mogiła poległych żołnierzy podczas walk w latach 1939-1945 w Głowaczowie-pomnik na mogile powstały w latach 70-tych XX wieku

2. Głowaczów -mogila wojenna- cmentarz parafialny- mogila powstańców poległych 15.02.1864 r. w bitwie w Lipie z wojskami carskimi- pomnik na mogile postawiony w latach 70-tych XX wieku
3. Głowaczów-pomnik-przed budynkiem w Urzędzie Gminy w Głowaczowie-pomnik upamiętniający 2236 osób mieszkańców gminy Głowaczów zamordowanych i poległych w czasie II wojny światowej- 22.07.1984 r.
4. Głowaczów -pomnik-skrzyżowanie ulicy Kozienickiej i Bankowej- ku czci Józefa Piłsudskiego- 11.11.1988 r.
5. Brzóza-mogila wojenna- cmentarz parafialny- mogila poległych żołnierzy września 1939 r.-brak danych
6. Brzóza-mogila wojenna- cmentarz parafialny- mogila Adama Ogonka rozstrzelanego w 1939 roku- 1939 brak dokładnej daty
7. Ursynów-pomnik-przy szkole podstawowej- pomnik poświęcony mieszkańcom wsi Ursynów-Michałowi Piwnickiemu biorącymi udział w Powstaniu Styczniowym-1993 r.
8. Chodków-pomnik-przy drodze biegnącej na wieś-pomnik poświęcony żołnierzom Hubala- 08.10.1976 r.
9. Lipa-pomnik-na skraju wsi Lipa na rozdrożu dróg prowadzących do wsi Helenów i Lipska Wola- pomnik poświęcony oddziałowi powstańców „Dzieci Warszawskich pod dowództwem por. Pawła Gąsowskiego 15.II.1864 r. z wojskami carskimi”-wrzesień 1971 r.
10. Studzianki Pancerne-pomnik-w lasku na skraju wsi przy drodze Studzianki Pancerne-Ryczywół- pomnik ku czci poległych pod Studziankami stoczonej z hitlerowskim najeźdźcą 9-16 sierpnia 1944 r.- 1964 r.
11. Cecylówka Gł.-pomnik-mogila-przy drodze biegnącej na wieś-zbiorowa mogila 54 osób mieszkańców wsi Cecylówka Gł. Spalonych żywcem w dn.13 września 1939 r. przez niemieckiego okupanta-1964 r.
12. Maciejowice mogila z I wojny światowej tzw. „Cztery Kopce”.

Stan zachowania i zagospodarowania zabytków.

Stan zabytków tak jak w sąsiednich gminach jest zróżnicowany. W najgorszym stanie jest spichlerz w Brzózce, dla którego powinno się znaleźć funkcję i ewentualnie inwestora w celu jego wyremontowania. Prac konserwatorskich wymagają nagrobki na cmentarzach rzymsko - katolickich w Brzózce i Głowaczowie. Zostały zakłócone układy cmentarne, poprzez degradację najstarszych części. W zespole kościelnym p.w. św. Bartłomieja w Brzózce przeprowadzono prace remontowe i konserwatorskie. W przypadku zabytków ruchomych wiele prac konserwatorskich zostało wykonanych (ołtarze). W idealnym stanie znajduje się kaplica - skarbczyk w Brzózce, przy ul. Radomskiej, niedawno w całości wyremontowana. Park „Grądy” traktowany jest jako naturalny teren przyrodniczy, który ma duże walory w tym zakresie. Natomiast potrzebne są prace, które

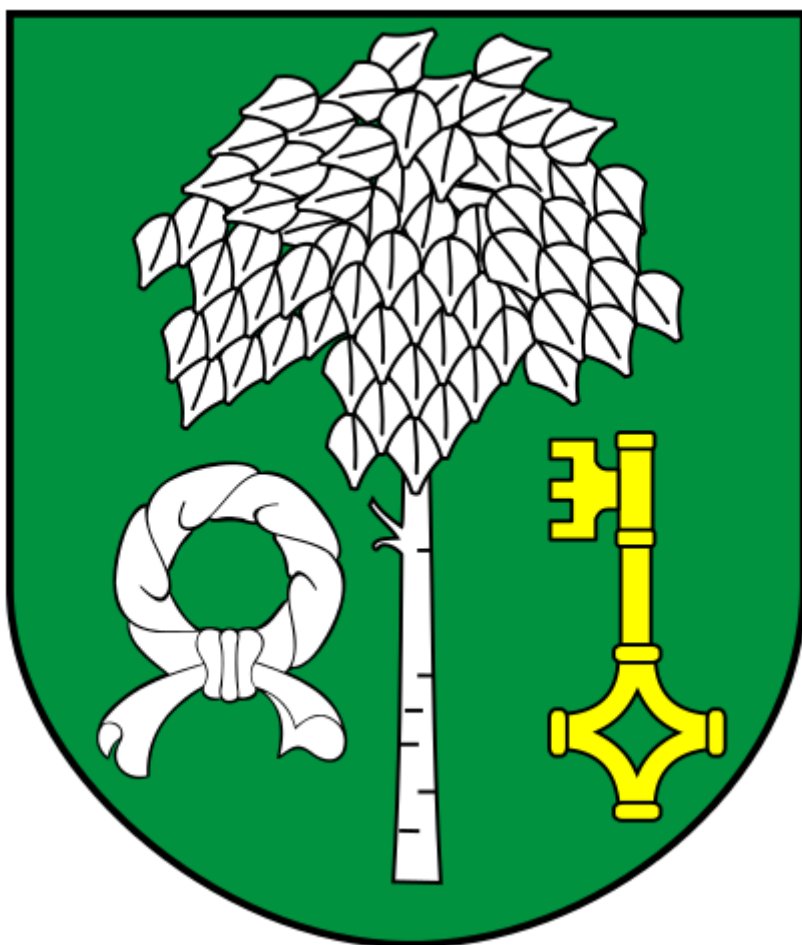
zachowają elementy pierwotnego złożenia (aleje). Zachowana część parku w Brzózcie znajduje się w dobrym stanie. Park w Brzózcie od 2020r. znajduje się w rękach prywatnych i nowy właściciel sukcesywnie przeprowadza prace pielęgnacyjne. Na ogół stan zachowania kapliczek i krzyży przydrożnych jest dobry społeczność lokalna przeprowadza bieżące naprawy tych obiektów. Natomiast w przypadku np. figury św. Jana Nepomucena w Brzózcie należałoby przeprowadzić prace konserwatorskie przez konserwatora dzieł sztuki. Układy przestrzenne Głowaczowa i Brzózty są zakłócone poprzez degradację historycznej zabudowy (zniszczenia wojenne, brak pieniędzy na bieżące remonty mieszkańców, wyburzenia domów i stawianie nowych odbiegających od tradycji historycznych. Niemniej w Głowaczowie zachowała się fragmentarycznie zabudowa małomiasteczkowa, którą powinno się uratować, a nowa zabudowa powinna do niej w jakiś sposób nawiązywać. Dużą rolę w tym względzie mogłyby spełnić opracowane i uchwalone miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego wyznaczające ochronę obszarową i wytyczne co do nowej zabudowy. Z dawnej zabudowy wiejskiej pozostały nieliczne charakterystyczne obiekty. Większość dawnych domów mieszkalnych i budynków gospodarczych, zewidencjonowanych kilkadziesiąt lat temu nie istnieje lub są mocno przekształcone (stolarzka okienna plastikowa, siding, tynki współczesne, blacha falista, dobudówki), ewentualnie znajdują się takim stanie technicznym, że nie jest możliwe przeprowadzenie remontu. Poza tym nie zaobserwowano charakterystycznych zespołów lub grup obiektów wiejskich.

W Brzózcie zostały wyremontowane kaplica skarbczyka, kościół oraz dzwonnica. Wszystkie zewidencjonowane zabytki wymagają różnego rodzaju interwencji budowlanej lub konserwatorskiej.

INSYGNIA GMINY GŁOWACZÓW

W dniu 12 października 2006 r. Rada Gminy Głowaczów podjęła uchwałę nr XL/245/06 w sprawie symboli Gminy Głowaczów.

Symbolami gminy Głowaczów są: herb, flaga, banner i pieczęć. Na każdym z tych symboli widnieją insygnia rodów szlacheckich.

Herb gminy Głowaczów przedstawia w zielonym polu tarczy herbowej brzozę srebrną, na prawo od niej srebrna nałęczka, na lewo złoty klucz w słup piórem w prawo. Brzoza w herbie odnosi się do miejscowości Brzózka, nałęczka pochodzi z herbu Nałęcz rod. Leżeńskich a klucz z herbu Jasieńczyk rod. Boskich - dawnych dziedziców Głowaczowa.

Flaga gminy Głowaczów

Flaga gminy Głowaczów to prostokąty płat tkaniny złożony z trzech pasów barwnych ułożonych poziomo: zielonego, białego i zielonego. Pas biały znacznie szerszy od skrajnych pasów zielonych. Pośrodku flagi w pasie białym umieszczono herb gminy.

Baner gminy Głowaczów .

Pieczeń gminy Głowaczów

ORGANIZACJE POZARZĄDOWE.

Aktywność obywatelska miejscowości Głowaczów , a także terenu całej gminy przejawia się w działaniu licznych stowarzyszeń.

Stowarzyszenia mające siedzibę w miejscowości Głowaczów:

- 1.Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Głowaczów
2. Koło Gospodyń Wiejskich „ Głowaczowianki”
- 3.Stowarzyszenie Historyczno – Eksploracyjne „Zapilcze” z Głowaczowa

Pozostałe stowarzyszenia funkcjonujące na terenie gminy:

- 1.Stowarzyszenie „Wesołe Słoneczka z Cecylówki” ,
- 2.Stowarzyszenie na Rzecz Ekorozwoju Wsi „Nasze Dzieci” w Ursynowie,

4. Koło Gospodyń Wiejskich „Ursynowskie Babeczki”,
5. Koło Gospodyń Wiejskich „Maryjanki”,
6. Koło Gospodyń Wiejskich „Wólczynianki”,
7. Koło Gospodyń Wiejskich w Brzózcie.

CYKLICZNE WYDARZENIA KULTURALNE.

Dzień Kobiet

Impreza rozrywkowa dla wszystkich kobiet z terenu Gminy Głowaczów połączone ze słodkim poczęstunkiem.

Dzień Strażaka

Corocznie święto jest okazją do wyrażenia szacunku dla strażaków, którzy poświęcają się służbie na rzecz społeczeństwa.

Dni Gminy Głowaczów

Impreza rozrywkowa odbywająca się w sezonie wakacyjnym. Podczas pikniku na scenie pojawiają się gwiazdy muzyki tanecznej i rozrywkowej. Popis swoich umiejętności wokalnych i tanecznych mogą dać wtedy dzieci i młodzież z naszych placówek oświatowych. Tradycją stały się również organizowane w tym czasie zawody sportowe w piłkę nożną o puchar Wójta Gminy Głowaczów.

Festyny z okazji Dnia Dziecka

Corocznie to wydarzenie organizowane jest z myślą o najmłodszych i dla najmłodszych mieszkańców naszej gminy.

Złote Gody

Ta uroczystość organizowana cyklicznie przez Urząd Gminy Głowaczów. Uroczystość odbywa się w Klubie Seniora w Głowaczowie. Uczestniczą w niej pary małżeńskie z terenu Gminy Głowaczów, obchodzące danego roku jubileusz 50 – lecia pożycia małżeńskiego. Podczas tego wydarzenia, małżeństwa otrzymują z rąk Wójta Gminy medale nadane przez Prezydenta RP za wieloletnie pożycie małżeńskie, grawetony oraz słodkie upominki.

Narodowe Czytanie

Tegoroczne święto czytelnictwa było okazją do zaprezentowania literatury Adama Mickiewicza "Ballady i romanse" organizatorem wydarzenia była Publiczna Biblioteka Gminy Głowaczów.

WYBITNE POSTACIE GŁOWACZOWA

Sędziwoj Głowacz Leżeński – rycerz księcia Witolda, założyciel Głowaczowa

Biskup Tomasz Leżeński – fundator kościoła w Głowaczowie w roku 1675

Błogosławiony ksiądz Władysław Miegoń – wikariusz parafii Głowaczów 1916–1917, oficer Marynarki Wojennej, uczestnik wojny polsko-bolszewickiej i II wojny światowej, kawaler Orderu Virtuti Militari

Stanisław Sikorski – ksiądz, infułat, oficer AK, proboszcz w Głowaczowie w latach 1951–1972, budowniczy kościoła, kawaler Orderu Virtuti Militari

Wiktoryn Budziszewski – proboszcz w parafii Głowaczów w latach 1907-1940, działacz społeczny, założyciel Banku Spółdzielczego w Głowaczowie, działacz i sponsor Ochotniczej Straży Pożarnej w Głowaczowie

HONOROWE OBYWATELSTWA

Uchwałą Rady Gminy Głowaczów nr XXII/175/2000 z dnia 11 listopada 2000 roku w sprawie nadania honorowego obywatelstwa Gminy Głowaczów dla Pana Waclawa Bojarskiego.

Uchwałą Rady Gminy Głowaczów nr VI.27.2025 z dnia 30 marca 2015 roku w sprawie nadania godności Honorowego Obywatela Gminy Głowaczów otrzymał Błogosławiony ksiądz Komandor Podporucznik Władysław Miegoń .

KOSZTY SZACUNKOWE WPROWADZENIA ZMIANY.

Zmiana statusu miejscowości nie spowoduje stałych kosztów. Szacunkowe jednorazowe koszty proponowanej zmiany wyniosą około 8.000,00 zł (wymiana tablic, pieczęci urzędowych). Z uwagi na fakt , iż granice proponowanego miasta będą pokrywać się z granicami istniejącego obrębu ewidencyjnego Głowaczowa, nie przewiduje się utworzenia nowej jednostki ewidencyjnej w ewidencji gruntów i budynków.

Rada Gminy Głowaczów wyraża nadzieję, że przedstawione uzasadnienie uwzględniające przesłanki historyczne, aktualny stan sfery społecznej i technicznej oraz układ urbanistyczny i charakter zabudowy miejscowości Głowaczów stanowić będzie ważny element w podjęciu pozytywnej decyzji w sprawie przywrócenia statusu miasta miejscowości Głowaczów określają załączniki do przedmiotowego wniosku.

Przywrócenie praw miejskich byłoby spełnieniem dążeń i aspiracji miejscowej społeczności.

Załączniki do wniosku:

1. Uchwała nr XLVII.286.2023 Rady Gminy Głowaczów z dnia 29.03.2023 roku w sprawie wystąpienia z wnioskiem o przywrócenie miejscowości Głowaczów statusu miasta.
2. Uchwała nr XLVI.278.2023 z dnia 31 stycznia 2023 roku w sprawie przeprowadzenia konsultacji społecznych dotyczących przywrócenia miejscowości Głowaczów statusu miasta.
3. Protokół zawierający wyniki konsultacji społecznych odbytych w Gminie Głowaczów w sprawie wniosku o przywrócenie statusu miasta miejscowości Głowaczów.
4. Zaświadczenie właściwego starosty potwierdzające zgodność danych, o których mowa w § 2 ust.1 pkt.3 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 sierpnia 2001 r. w sprawie postępowania przy składaniu wniosków dotyczących tworzenia, łączenia, dzielenia, znoszenia, ustalania i zmiany nazw gmin i siedzib oraz dokumentów wymaganych w tych sprawach (Dz.U. z 2014 r. poz.310)
5. Opinia Głównego Geodety Kraju potwierdzająca przebieg dotychczasowych granic Gminy Głowaczów z rejestrem granic i powierzchni jednostek zasadniczego podziału terytorialnego kraju.
6. Mapa topograficzna 1:25 000 z zaznaczoną granicą Gminy Głowaczów oraz proponowaną granicą miasta Głowaczów oraz siedzibą władz gminy.
7. Informacja o przyczynach braku aktualnego planu zagospodarowania przestrzennego wymaganego zgodnie z § 2 ust.2 pkt.6 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 sierpnia 2001 r. w sprawie postępowania przy składaniu wniosków dotyczących tworzenia, łączenia, dzielenia, znoszenia, ustalania i zmiany nazw gmin i siedzib oraz dokumentów wymaganych w tych sprawach (Dz.U. z 2014 r. poz.310)
8. Uchwała nr XXIII/185/2000 Rady Gminy Głowaczów z dnia 28.12.2000 r. w sprawie przyjęcia Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Głowaczów. (płyta CD)
9. Informacja o inwestycjach w Gminie Głowaczów w latach 2019-2022 (płyta CD)
10. Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Głowaczów na lata 2021-2024. (płyta CD)